

کتاب‌شناسی تکفیر

ابادر نصر اصفهانی

کنگره جهانی جریان‌های افراطی و تکفیری از دیدگاه امام‌ای اسلام
قم / ۱۳۹۳

کتاب‌شناسی تکفیر

آبادر نادر اصفهانی

کنگره جهانی جریان‌های افراطی و تکفیری از دیدگاه علمای اسلام
قم/ ۱۳۹۳

مقدمه دبیر علمی حضرت آیت الله العظمی سبحانی (دام‌ظله)

ریشه‌های پدیده تکفیر و انگیزه تشکیل

کنگره جریان‌های افراطی و تکفیری از دیدگاه علمای اسلام

ایمان و کفر دو مفهوم متمایزند که از اندیشیدن یکی، دیگری نیز تداعی می‌شود؛ این نوع حالت را در فلسفه «تسایس» می‌نامند.

واژه «ایمان» به معنای تصدیق و باور کردن، و لفظ «کفر» به معنای ستر و احياناً به معنای انکار است و در اصطلاح متکلمان، معهود از ایمان، تصدیق نبوت نبی زمان و رسالت او، و مقصود از «کفر» نادیده گرفتن دعوت چنین فردی و یا انکار اوست.

تاریخ دعوت آموزگاران آسمانی، حاکی است در هر زمانی که پیامبری مبعوث می‌شد و دعوت خود را با دلایلی مبرهن می‌ساخت، جامعه آن روز به دو گروه مؤمن و کافر تقسیم می‌شدند، آن کس که به دعوت پیامبری پاسخ مثبت می‌گفت مؤمن و آن کس که به ندای او پشت می‌کرد کافر خوانده می‌شد.

برنامه‌های تمام پیامبران در دعوت به اصول یکسان بوده و اختلافی در آن‌ها وجود نداشت و گروه مؤمن در تمام دعوت‌ها افرادی بودند که به خدای خالق و آفریننده، خدای مدبر و مدیر، ایمان آورده و جز او به معبودی نمی‌اندیشیدند و رسالت پیامبر زمان خود را از صمیم دل می‌پذیرفتند.

آن‌گاه که اراده الهی بر بعثت پیامبر خاتم تعلق گرفت، رسول خاتم، ایمان افراد را با دو کلمه که حاکی از باور باطنی آن‌ها بود؛ می‌پذیرفت؛ یعنی هر کس و یا گروهی که

«لا اله الا الله، محمد رسول الله» می‌گفت وارد خیمه اسلام می‌شد و از جرگه کفر فاصله می‌گرفت.

از سوی دیگر، اقرار به کلمه اخلاص - که در آن نفی الوهیت از هر موجودی جز خدا سلب شده - در بردارنده اقرار به سه نوع توحید است: ۱. توحید در خالقیت؛ ۲. توحید در تدبیر؛ ۳. توحید در عبادت. زیرا این سه نوع، از خصایص خدای جهان است نه مخلوق او.

افزون بر این، اساس هر دعوت الهی را ایمان به آخرت تشکیل می‌داد، طبعاً اقرار به حیات اخروی بسان توحید و رسالت، از عناصر سازنده ایمان می‌باشد و در کلمه اخلاص نهفته است.

در سیره نبوی مصی به نام «عام الوفود» است؛ یعنی سالی که هزاران نفر از دور و نزدیک به صورت فردی و ناگروهی به مدینه رو آورده و به حضرتش ایمان آوردند و با گفتن دو جمله پیشین که حاکی از باور واقعی آنان بود، مسلمان خوانده شدند. در این مورد آیه‌های سوره «نصر» نازل شد؛ آن‌جا که می‌فرماید: «إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ ﴿۱﴾ وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا ﴿۲﴾»، پذیرش اسلام این گروه‌ها فقط با اجرای این دو جمله انجام می‌گرفت و مسائل کلامی و یا فقهی مطرح نمی‌شد. مثلاً هرگز از آنان در مورد جایگاه خدا و یا رؤیت خدا در رستخیز و یا حدوث و قدم قرآن و امثال این‌ها سؤال نمی‌شد. بلکه ایمان اجمالی به رسالت پیامبر خاتم، آنان را از طرح این مسائل بی‌نیاز می‌ساخت. هم‌چنین مسائلی مانند جواز توسل به انبیا و اولیا، و یا نماز در کنار قبورشان، یا زیارت قبور اولیاء الله برای آن‌ها، مطرح نمی‌شد.

آغاز فتنه تکفیر

در زمان معاصر، گروهی تندرو و ناآگاه از اصول و مبانی آیین محمدی، اسلام و ایمان را گویی برای خود احتکار کرده و از میان همه مسلمانان، فقط گروه اندکی را مؤمن می‌دانند و دیگران را کافر و مهدورالدم می‌شمرند. ریشه این نوع تکفیرها به عصر

ابن تیمیه (ت ۷۲۸ هـ. ق) و پس از وی به وهابیان تندزو برمی گردد و شدت عمل گروه دوم بیش از فرد نخستین است، زیرا ابن تیمیه غالباً از کلمه بدعت بهره می گیرد، ولی گروه اخیر به جای بدعت، واژه کفر را به کار می برد و ملاک تکفیر ناهماهنگی با افکار آن‌ها در امثال مسائل پیشین است.

آن‌ها به شدت با حفظ قبور پیامبران و اولیای الهی مخالف هستند و زیارتگاه‌ها را مظهر بت پرستی قلمداد می کنند! در حالی که در طول تاریخ اسلام، قبور انبیای پیشین در فلسطین و اردن و شام و عراق پیوسته محفوظ بوده و مسلمانان گروه گروه به زیارت آن‌ها می رفتند و هیچ کس چنین کاری را بر خلاف توحید توصیف نمی کرد.

حتی روزی که بیت المقدس به وسیله عمر بن خطاب فتح شد، هرگز او به تخریب این مقامات فرمان نداد، بلکه سیوه پیشینیان را در حفظ و آرایش آن‌ها تأیید کرد.

در طول زمان، پس از رحلت پیامبر، تمام موحدان به پیامبر اکرم ﷺ متوسل شده تا حاجت آنان با شفاعت او برآورده شود. اما این گروه این نوع توسل‌ها را با توسل مشرکان به بت‌ها یکسان می گیرند در حالی که اهمیت این دو نوع توسل از هم جداست، و از زمین تا آسمان فاصله دارد.

تکفیر خشونت بار

تکفیر پیشینیان این گروه، غالباً قلمی و لسانی بود، اما تکفیر از دوره وهابیان تندرو، رنگ خشونت به خود گرفت و پیروانشان پیوسته به قُری و قصبات و آبادی‌های اطراف «نجد» حمله می بردند و آنچه می توانستند غارت می کردند و از این طریق بر قدرت مالی خود می افزودند.

برای آگاهی از جنایت‌های پایه گذار این مسلک و جانشینان او به دو تاریخ معتبر وهابیان مراجعه شود: یکی «تاریخ ابن غنام» و دیگری «تاریخ ابن بشر» که هر دو مدت‌هاست چاپ شده و مورد توجه علما و دانشمندان است.

دامن سخن را در این مورد کوتاه کرده و سخن خویش را با این بیت به پایان

می‌رسانیم:

شرح این هجران و این خون جگر این زمان بگذار تا وقت دگر

پس از اشغال افغانستان به وسیله قوای سرخ شوروی، تصمیم گرفته شد که برای طرد قدرت کفر، از این سرزمین، از روح جهادی جوانان مسلمان در منطقه استفاده شود تا دشمن را از سرزمین‌های اسلامی دور سازند، این طرح از یک نظر زیبا و خدایپسندانه بود، اما بر اثر فقدان عالم وارسته و رهبری آگاه از موازین جهاد در میان این جمع، که آنان را به صورت صحیح رهبری کند، سرانجام پیکارگران به گونه دیگر ادامه پیدا کرد و برخی با تأثیرپذیری از افکار وهابیان تندرو، بر تکفیر تمام دولت‌های اسلامی و ملت‌هایی که در آن زندگی می‌کنند، پرداختند. شوربختانه ابتدا این کار با حمله به کشورهای مقاوم و استوار، همان صهیونیست‌ها آغاز شد و به جای این که قدس را آزاد کنند به نابود کردن زیرساخت‌های کشورهای سوریه و عراق روی آوردند. خشونت آنان با کودکان و زنان و پیران و افتادگان و انسان‌های بی‌طرف به گونه‌ای شد که چهره اسلام را در جهان مشوه ساخت و دیگر کسی در غرب اظهار علاقه به اسلام نمی‌کرد. عمل زشت و وحشیانه این گروه کجا و وحی الهی کجا آنجا که می‌فرماید: «فَبَارِئُكُمْ مِنَ اللَّهِ إِنِّي لَمِّنْهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ» (آل عمران: ۱۵۹) و پیامبر رحمت در حدیثی می‌فرماید: «إِنَّ الرِّفْقَ لَا يَكُونُ فِي شَيْءٍ إِلَّا زَانَهُ، وَلَا يُنْزَغُ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا شَأْنَهُ»؛ (صحیح مسلم، ج ۸، ص ۲۲) مهربانی و رفق با هر چیزی که در آمیزد آن را مزین می‌گرداند و چیزی که رفق و مدارا از آن گرفته شود تباه می‌گردد.

انگیزه تشکیل کنگره

در این شرایط رقت‌بار، مرجعیت عالی‌مقام در حوزه علمیه قم تصمیم گرفت کنگره‌ای تحت عنوان «جریان‌های افراطی و تکفیری از دیدگاه علمای اسلام» برای معرفی این گروه و پیامدهای عمل آنان، تشکیل شود و در این مورد از علمای اسلام و

محققان خواسته شد که به ریشه‌یابی و تبیین ماهیت این تکفیر شوم و راه‌های برون رفت از آن بپردازند. دانشمندان از این دعوت استقبال کردند و در نتیجه، آثاری به دبیرخانه کنگره رسید که بخش مهمی از آن‌ها ارزشمند و از محتوای عالی برخوردارند؛ از این‌رو تصمیم گرفته شد این آثار چاپ و منتشر شود و در اختیار اهل نظر و مهمانان عزیز که از داخل و خارج دعوت شده‌اند قرار گیرد تا از این طریق گامی برای جلوگیری از انتشار این غده سرطانی ویرانگر و ویروس مخوف برداشته شود.

در پایان از تلاش‌های شبانه‌روزی اعضای محترم دبیرخانه، سپاس‌گزاری نموده و زحمات توان‌فرسای آنان را ارج می‌نهم و نیز از کلیه کسانی که این فضای روحانی و علمی را پدید آورده‌اند، تقدیر و تشکر می‌کنیم.

قم - جعفر سبحانی

۹۳/۶/۸

دیباچه

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطَوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ﴾ (بقره ۲۰۸)

در تاریخ اسلام، جنگ های بسیاری میان مسلمانان روی داده است، اما به جز خوارج و جریان های تکفیری در چند قرن اخیر، کمتر فرقه ای، سایر مسلمانان را تکفیر نموده و با استناد به آن، خون و مال و ناموس اهل ابله را مباح شمرده است. در تاریخ اسلام، خوارج طلایه داران تکفیر بودند و در سه قرن اخیر، جریان تکفیر، به بهانه دعوت به توحید، بسیاری از مسلمانان را به خاک و خون کشیده و آنچه را آثار اسلامی که دارای قداست و هویت تمدنی مسلمانان بود را نابود کرده است.

با وجود تلاش های فراوان علمای بزرگ اسلام برای مقابله با تکفیر، متأسفانه در عصر حاضر، شاهد رشد و گسترش جریان های تکفیری در گوشه و کنار جهان اسلام هستیم. گروه هایی که جنایات هایی را رقم می زنند که نمونه آن را در تاریخ اسلام، کمتر می توان دید. سربردن، آتش زدن، مثله کردن، تجاوز به نوامیس، نابودی اموال و تخریب بناهای مقدس، گوشه هایی از جنایاتی است که آنان به نام اسلام مرتکب می شوند.

از سوی دیگر، ترور علمای بزرگ اسلام، تخریب اماکن مقدس و هویت ساز اسلامی، ارتکاب به اعمال شنیع و محرم به نام اسلام مانند جهاد نکاح، و ... ضربات جبران ناپذیری بر پیکر جهان اسلام وارد کرده است.

با نگاهی به جغرافیای کشورهای اسلامی، رد پای این گروه‌ها را کمابیش در تمامی مناطق اسلامی می‌بینیم. گروه‌هایی مانند جبهة النصرة، داعش، القاعده، جندالعدل و حزب التحریر در آسیا و گروه‌هایی همانند بوکو حرام، الشباب، انصار السنه و انصارالشریعه در آفریقا و گروه‌های متنوع دیگر، همه نشانگر وجود بحران در جهان اسلام است.

این که چنین وضعیتی معلول چه عواملی است، بحث‌های گسترده‌ای می‌طلبد که در مجموعه مقالات به تفصیل به آن‌ها اشاره شده است، اما به اجمال، سهم غرب در پروژه اسلام هراسی و در پی آن، اسلام ستیزی را هرگز نمی‌توان نادیده گرفت. غرب که با رشد سریع اسلام در جهان روبه‌روست، امروز پروژه اسلام علیه اسلام را آغاز کرده است که با حمایت از گروه‌های افراطی و دامن زدن به اختلافات مذهبی، گروه‌هایی منتسب به خود مسلمانان، قدرت و قوت مسلمین را تضعیف کند و از طرف دیگر، چهره‌ای مشوه از مسلمین در برابر جهانیان ترسیم نماید.

هم‌چنین قرائت‌های انحرافی از مفاهیمی مانند توحید و شرک، ایمان و کفر، بدعت و نظایر آن نیز آنان را به گرداب تکفیر مسلمانان افکنده است.

با این حال به نظر می‌رسد که جنایت‌ها و تخریب‌های جریان‌های تکفیری آن‌چنان گسترده و بی‌محابا بوده که موجی از نفرت و مخالفت با عملکرد آنان را در جهان اسلام به وجود آورده است.

برای مقابله علمی و روشن‌گرانه با این جریان، لازم بود عالمان و اندیشوران به ریشه‌یابی و راه‌های خلاصی از آن پردازند، از این رو کنگره جهانی «جریان‌های افراطی

و تکفیری از دیدگاه علمای اسلام»، با اشراف و هدایت‌های ارزشمند مرجع جهان تشیع، حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی - ادام الله ظله - بر آن شد تا در حد توان از ظرفیت‌های علمی جهان اسلام برای مقابله با تکفیر بهره‌برداری کند. برای این کار، چهار کمیته علمی با عناوین زیر شکل گرفت:

۱. تبارشناسی جریان‌های تکفیری؛
 ۲. ریشه‌یابی عقاید جریان‌های تکفیری؛
 ۳. جریان‌های تکفیری و سیاست؛
 ۴. راه‌های برون رفت و مقابله با جریان‌های تکفیری.
- محور اول به تبارشناسی جریان‌های تکفیری می‌پردازد. خاستگاه، آبشخور و مصادیق تکفیر در طول تاریخ اسلام در این کمیته بررسی می‌شود.
- محور دوم، انحرافات عقیدتی و مراثت‌های تکفیری از عقاید ناب اسلامی را ریشه‌یابی خواهد کرد. در این کمیته، اصول و مبانی اعتقادی این گروه‌ها و جریان‌ها، نقد و انحرافات آن‌ها از اندیشه اسلامی ریشه‌یابی می‌گردد.
- محور سوم، عوامل سیاسی رشد و گسترش جریان‌های تکفیری، وابستگی‌ها و اهداف آنها را مورد بررسی قرار می‌دهد.
- و محور چهارم، راهکارهای سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و دینی برای برون رفت از تکفیر، نشان داده خواهد شد.
- مقاله‌هایی که در این مجموعه گرد آمده است، ماحصل آراء و نظریات اندیشمندان و علمای جهان اسلام، درباره محورها و موضوعات فوق است.
- هم‌چنین جهت غنای علمی هرچه بیشتر کنگره، پژوهش‌های مستقلی توسط اندیشمندان انجام شده است که به اجمال عبارتند از:

۱. تکفیر از دیدگاه علمای اسلام: در این تحقیق، دیدگاه علمای بزرگ مذاهب و فرقه‌های اسلامی، درباره نفی تکفیر بیان شده و تلاش شده است که از سده‌های پیشین تا کنون، دیدگاه علما و اندیشمندان در مورد حرمت تکفیر اهل قبله آورده شود.

۲. تخریب زیارتگاه‌های اسلامی در کشورهای عربی: این پژوهش به کارنامه تاریک جریان‌های تکفیری در تخریب اماکن مقدس و تمدنی جهان اسلام می‌پردازد. این تحقیق همراه با تصاویری از زیارتگاه‌ها، قبل و بعد از تخریب است.

۴. فتاوای تکفیری جریان‌های تکفیری: جریان‌های تکفیری به سبب کج‌فهمی، گاه فتاوایی را صادر می‌کنند، که با هیچ یک از قواعد فقهی منطبق نیست و کاملاً خارج از آموزه‌های اسلامی است. این مجموعه به جمع‌آوری فتاوای تکفیری این جریان‌ها پرداخته است.

۵. کتاب‌شناسی تکفیر: با مراجعه به آثار و کتاب‌هایی که در حوزه تکفیر تألیف شده است، شاهد تعداد بسیاری از آثار علمی در این عرصه هستیم. کتاب حاضر به معرفی توصیفی آثاری می‌پردازد که در حوزه تکفیر و نفی تکفیر، انجام شده است.

۶. موسوعه نقد وهابیت افراطی: در اندیشه وهابیت، جریان‌هایی وجود دارند که مسلمین را کافر می‌دانند. موسوعه نقد وهابیت افراطی مجموعه‌ای از آثار علمای اسلام است که از زمان پیدایش این جریان، به نقد و بررسی مبانی اعتقادی آن پرداخته‌اند.

در پایان آنچه موجب غنای هرچه بیشتر مجموعه مقالات و همچنین پژوهش‌های مستقل کنگره جهانی جریان‌های افراطی و تکفیری از دیدگاه علمای اسلام شده است، اشراف علمی حضرت آیت الله العظمی سبحانی - ادام الله ظله - است که با رهنمودهای راه‌گشا، کمیته‌های علمی کنگره را همواره یاری کرده‌اند.

همچنین از حجت الاسلام والمسلمین دکتر فرمانیان - دبیر کمیته علمی - که در پی‌گیری و نظم و ترتیب مقالات زحمات بسیاری را متحمل شده‌اند و مدیران محترم

کمیته‌های علمی حجج اسلام: قزوینی، میراحمدی، فرمانیان و جناب آقای دکتر امینی
تشکر می‌شود.

امید که در سایه تلاش‌های مجاهدانه مراجع عظام تقلید و علمای اسلام، شاهد
تقریب و همگرایی جهان اسلام و ریشه‌کن کردن فتنه تکفیر در جهان اسلام باشیم.

رئیس ستاد و قائم مقام دبیر علمی

کنگره جهانی جریان‌های افراطی و تکفیری از دیدگاه علمای اسلام

سید مهدی علیزاده موسوی

۹۳/۰۶/۲۲

www.ketab.ir

فهرست مطالب

۱۹	مقدمه
آثار عربی	
۲۵	الف) کتاب‌ها
۹۱	ب) پایان‌نامه‌ها
۹۷	ج) مقاله‌ها
آثار فارسی	
۱۴۷	الف) کتاب‌ها
۱۵۹	ب) پایان‌نامه‌ها
۱۶۹	ج) مقاله‌ها
۱۸۵	د) ویژه‌نامه‌ها
۱۹۳	نمایه پدیدآورندگان